

Vladimeir B. Gonzales

(Un)dead Writing: Isa na Namang Taon ng Pagsusulat

Pumasok ang 2009 nang may kaakibat na ilang paghihingalo. Paghihingalo ng isang matagal nang naghihingalong sistema ng burukrasya—“the Great Book Blockade of 2009” ayon sa sanaysay ni Robert Hemley, isang manunulat para sa *McSweeney’s* at personal na nakaranas nitong pagpataw ng tax sa mga imported na libro sa Pilipinas. Paghihingalo ng kritisismo—hindi na nga papunta sa “death” kundi sa “dearth” para sa iba, kung babasahin ang mga online exchange—na nagpakitang-anyo sa pamamagitan ng serye ng mga artikulong umiikot sa review ni Adam David ng librong *Ilustrado* ni Miguel Syjuco, para sa *Philippines Free Press*. Posibleng pinakamaingay na paghihingalo, posible rin namang hindi, ay ang tinawag na “Kamatayan ng Pambansang Alagad ng Sining,” ang

patuloy na pagpapakita raw ng pang-aabuso sa kapangyarihan ni Gloria Macapagal Arroyo sa pamamagitan ng hindi lamang pagdaragdag ng mga pangalan sa listahan ng gawad, kundi ng paglalaglag sa pangalan ng kandidatong nairekomenda na ng Committee on the National Artist ng National Commission for Culture and the Arts.

Ito'y mga kuwento ng pakikipagsapalarang naglalaro sa mga harang ng diskurso't tsismis, mga pakikipagsapalarang napagkasunduan nang itigil, ipinagpapatuloy sa ibang anyo, o namatay na sa alaala dahil sa maraming dahilan. Nakausad na si David mula sa pagsusulat para sa *Free Press*, at nakapagsulat na ng panibagong serye ng panayam kay Miguel Syjuco (bukod sa mga panibagong serye ng kuwento't kritisismo) sa ibang publikasyon. Ipinaalis ni Arroyo ang dagdag na buwis para sa mga imported na libro – posibleng isa sa mga kapinggot na magandang ambag ng kanyang termino sa sining at panitikan (na bahagi rin naman ng kanyang trabaho bilang pangulo, kung bubusisiin); natabunan na ng iba pang mga kaso ng midnight appointment at kung ano-ano pang paglabag sa karapatang-pantao at pang-aabuso sa kapangyarihan ang init ng isyu tungkol sa Pambansang Alagad ng Sining.

At sa gitna ng lahat ng ito, may malaking posibilidad na ang lahat ng tunggaliang ito'y mga munting tunggalian, mga kuwentong magdudulot ng napakaliit na antas ng kilig sa gunita, hindi katulad halimbawa ng mga libro ni Stephanie Meyer, ang kanyang mga nobelang may mga maganda't guwapong bampira, at hindi lang basta bampira, *doktor* na bampira pa. Ang aklat na kung tutuusin ay ang posibleng pasimuno ng panawagan sa dagdag na bayad sa mga inaangkat na libro sa Pilipinas.

Baka nga usapin ng tamang anggulo, ng tamang pagsisiyasat, ang lahat ng pag-usbong at pagkawala ng buhay sa minsan ay parang prestihiyoso, minsan ay parang walang kakuwenta-kuwentang mundo

ng Panitikan ng Pilipinas. Mga bagong dugo sa pagkitil ng ilang nakasanayang indikasyon ng buhay. Bagong espasyo para sa kritisismo, halimbawa, sa anyo ng UST J. Elizalde Navarro Workshop for Criticism and the Arts, katapat ng pag-aalis ng pondo ng NCCA sa Iligan National Writers Workshop na nakabase sa Mindanao State University; sa paglipas ng book blockade, ang pagsibol naman ng mga bagong manunulat sa ikalawang Proyektong Ubod New Authors Series, mga manunulat sa Tagalog, Ingles, Bikol, Waray, Hiligaynon; nasa parehong direksiyon ang listahan ng mga nagwagi sa NCCA Writers' Prize, na habang tinutulaan ng nagwaging si Cles Rambaud ang kanyang mga karanasan sa Iluko, ikinukuwento naman ni Mayette Bayuga ang diskurso ng kapangyarihan na matutuldukan sa pagwawakas ng mundo. Nagkaroon din ng puwang para sa mga manunulat ng mas batang henerasyon, mga kasama sa panulat gaya nina Mikael Co, Mark Cayanan, Reagan Maiquez, at nagpapatuloy ang pagkilala sa speculative fiction at genre writing mula sa mga manunulat na kahanay ni Dean Francis Alfar, sa nagdaang Carlos Palanca Memorial Awards at Philippines Free Press Awards.

Patuloy na umuusbong ang mga online na publikasyon. Mula sa mga Facebook-kritisismo nina J. Neil Garcia, Angelo Suarez, David, Marne Kilates, Abdon Balde Jr. at iba pang mga manunulat na naakit ng panibagong birtuwal na espasyo, patungo sa katatawanan-na-hinding "manifesto ng mga tunay na lalake" ng *tunaynalalake.blogspot.com*, ang muling pagbuhay sa *The Philippine Online Chronicles* (www.thepoc.net) na may mga seksiyong tulad ng "Buhay Pinoy" at "Metakritiko" na pinaaandar ng mga manunulat na gaya nina Carljoe Javier, Katrina Macapagal, Ina Stuart Santiago, Conchitina Cruz, Exie Abola, at iba pang mga kasamang manunulat na nakapaglimbag na rin sa mga print-based na publikasyon. May malakas na representasyon ang panulat mula sa rehiyon sa anyo ng mga publikasyong katulad ng

Kapulongan at Kulokabildo sa Cebu, Baguio Calligraphy at The Baguio We Know, Davao Harvest, at ang paglulunsad ng mga aklat mula sa mga Bikolanong manunulat gaya nina Kristian Cordero, Abdon Balde Jr., Luis Cabalquinto, at Merlinda Bobis.

Nitong nakaraang Disyembre, iginawad sa librong *The El Bimbo Variations* ni David ang *Madrigal Gonzalez First Book Awards*. Isang matamis na tagumpay ito para kay David, isang manunulat na nagsusulong ng independent at alternative modes ng publikasyon. Magkahalo ang reaksiyon ng mga kasamang manunulat sa ganitong tagumpay, paano’y may implikasyon ito sa magiging posibleng pagtingin sa independent publications kasabay ng mainstream na pagkilala. Pero maraming posibilidad na nabubuksan ang pagwawagi, posibilidad sa pagkilala ng ibang mga anyo gaya ng graphic novels at online texts para sa mga susunod na gawad. At, ilang linggo bago ihayag ang pagkapanalong ito, naging maingay ang balita ng pagpatay sa lampas 50 Filipino sa Maguindanao. Kikilalanin ang pagpatay na ito bilang “Ampatuan Massacre,” pagmamarka para sa pinuno ng Maguindanao na itinuturong alyado ng pangulong sa mga oras na ito’y naghahanda naman para sa kanyang pag-alis sa Malacañang at pag-upo sa Kongreso.

Ilan sa mga koleksiyong nailathala bilang tugon/pagpoproseso/ imbestigasyon sa nangyaring masaker na ito: *Duguang Lupa*, chapbook na kinolekta at inilimbag ng *Kilometer 64 poetry collective*; serye ng mga sanaysay at tula tungkol sa Ampatuan Massacre na kinolekta ng *High Chair Press* (www.highchair.com.ph) sa kanilang three-parter na ika-12 isyu; ang *Anthology of Rage* na binuno ni Joel Salud, print-based at book-length na antolohiya mula sa lampas isandaang manunulat, isang pagtatangkang pagtahi-tahiin ang lohika ng pagpaslang, at ang mga emosyong lumulutang o di-lumulutang mula rito.

Sa pagitan ng mga publikasyong ito, umuusbong din ang mga bagong hindi bagong interogasyon—para saan nga ba ang sining at panitikan? Nagsusulat ba ang manunulat para sa kanyang sarili, sa bayan, o sabay? May magbabasa ba ng mga piyesang ito na lampas sa maliit na sirkulo nitong mga kasamang manunulat at kritiko? Magpapatuloy, sana’y magpatuloy, ang ganitong mga interogasyon. Dahil sa mga oras na tinitipa ko itong pagbabalik-tanaw sa mga nakaraang pagpaslang at pagsilang, palapit na rin nang palapit ang pagpapalabas ng last installment ng *Twilight Saga: Eclipse*. Sana’y sa pagluwal ng bidang babae sa kanyang maputlang bampirang sanggol, sana’y sariwa pa rin sa gunita ang mga nakaraang sugat ng bayan. Sana’y patuloy na makaalala, sana’y patuloy na makipagtunggali sa sakit ng pagkalimot, ng pagpapaubaya, ng kawalan ng malasakit o pakialam, sa pamamagitan ng kani-kaniyang mga panulat.